

”Jag brukar kalla dom för mina oslipade diamanter” – En fritidspedagogutbildare berättar om 31 år i Huset

Marie Karlsson

Lektor i pedagogik

marie.karlsson@kau.se

Abstract

Denna text handlar om Siws berättelser om sitt arbete under 31 år som fritidspedagogutbildare vid Karlstad högskola och universitet. Det övergripande syftet med texten är att utifrån dessa berättelser sprida kunskap om en del av verksamheten vid Karlstad universitet som annars riskerar att gå förlorad då de människor som arbetat där går i pension och lämnar arbetsplatsen med sina kunskaper och erfarenheter. Ett andra syfte är att genom dessa berättelser också väcka tankar och reflektioner kring hur man kan se på livsberättelser som socialt situerade handlingar genom vilka versioner av, perspektiv på och reflektioner kring händelser och erfarenheter kan skapas och omskapas.

Inledning

De berättelser som ni fått läsa här en handfull av många tänkbara berättelser om Siws arbetsliv. Innehållet i berättelserna kommer från de tre intervjusamtal med Siw som jag haft mellan åren 2008-2011 inom ramen för forskningsprojektet *Ett liv i/med lärarutbildningen: Pensionerade lärarutbildares berättelser om sina erfarenheter av lärarutbildningen*¹ men det är jag som författare som givit detta innehåll dess nuvarande form. Socialpsykologen och berättelseforskaren Elliot G. Mishler (1999) skriver om hur vi kan förstå berättelser som socialt situerade handlingar genom vilka form och innehåll smälter samman. Det betyder att man ser berättelser som något människor gör tillsammans och att det har betydelse vilka som berättar, var, när och för vilket syfte berättelsen berättas (Karlsson, 2006). Med utgångspunkt i det sättet att se på berättelser så kan jag påstå att det ni får läsa här är mina berättelser om de berättelser om Siws arbetsliv som tog form under våra intervjusamtal där fokus låg på Siws arbetslivserfarenheter så som hon valde att berätta om dem för mig.

Men utan Siws berättelser om sina erfarenheter hade jag inte haft något att berätta för er. Nu lämnar jag plats för Siws berättelser och återkommer till frågan om perspektiv i slutet av texten.

En mångsysslerska med intresset för människor i blodet

Siw föddes och växte upp i Värmland tills hon var 14-15 år då familjen flyttade till Stockholm då hennes far fått ett bättre jobb där. Hon beskriver sig som en person som alltid har tycket om att jobba med människor. Hennes pappas tre mostrar arbetade alla som sjuksköterskor och drev sjukhem i Örebro, Stockholm och på Lidingö, så Siw undrar om intresset för arbete med människor finns i hennes blod. Efter realen hade Siw en del ströjobb som stansoperatris, kontotrist, städerska på hotell och på en tvålfabrik på Lidingö. Hon har stått i affär och mätt tyger och arbetat i en Prylbod. Siw gick i en husmodersskola och arbetade ibland med att laga mat till dop och födelsedagar. Hon arbetade också en period med neurosedynskadade barn på Eugeniahemmet i Solna. Hon berättar att hon tänkt bli sjuksköterska, som sin pappas fastrar, eller speciallärare. Sjuksköterskedrömmen grumlades lite av upptäckten av de många tunga lyften. Planen på att utbilda sig till speciallärare gick inte att genomföra på grund av att vid den tiden räknades tiden man arbetat med handikappade barn och hon hade inte tillräckligt med tid för att komma in på utbildningen. Sedan läste hon av en slump en annons i Dagens nyheter om att det fanns ett yrke som hette Fritidspedagog och att en utbildning startat i Västerås. Hon sökte och kom in.

Vägen till högskolan i Karlstad

Siw utbildade sig till fritidspedagog i Västerås där hon också bodde under utbildningstiden från 1966 till 1968. Siw minns utbildningen med glädje. De hade en gudomlig lärare i psykologi och en metodiklärare som inte var lika gudomlig. Hon var förskollärare och hade ingen aning om hur det är att arbeta med äldre barn, berättar Siw. Fördelen med utbildningspraktiken på Fritidspedagogutbildningen var att den inte var bunden till en form av verksamhet. Man kunde praktisera på särskola, fritidsgård inom skolan, ungdomsvårdsskola eller på terapiverksamhet på pensionärshem. I Siws klass var de cirka 25 elever och när man gick ut på praktik så var man ensam eller två tillsammans. Självt tyckte hon att det var roligare att vara två.

1968 var Siw klar med Fritidspedagogutbildningen och började arbeta på en barnstuga i Stockholm. Där fanns både förskola, fritidsverksamhet och skolklubb och hon arbetade i alla olika verksamheter samt som föreståndare. Vid den tiden hade det inte ännu inrättats tjänster för fritidspedagoger. Siw berättar med inlevelse om sin tid på barnstugan i Stockholm. Verksamheten på barnstugan grundades i en idé om att studenterna utvecklades genom skapande verksamhet och praktiskt arbete med händerna, t ex sömnad, snickeri, vävning och drejning. Till slut kände Siw att hon måste vidare och utveckla sig själv på något sätt. Hon tog tjänstledigt i ett år för att läsa till Metodiklärare i Uppsala. Hon berättar att man, förutom Fritidspedagogutbildningen, behövde Metodiklärarutbildningen för att bli behörig att söka arbete som lärare vid högskolorna. Under utbildningen läste man pedagogik, utvecklingspsykologi och hur man skulle lägga upp lektionspass och läroplaner. Sen vikarierade hon en period som lärare på femtio poängs-utbildningen för fritidspedagoger i Uppsala. Till slut kom hon tillbaka till barnstugan i Stockholm igen.

Då föll det sig så att Lennart, Siws make, såg en annons i tidningen om att man startat en Fritidspedagogutbildning vid Karlstads högskola och sökte metodiklärare. Trots att hon först tänkte att det var vansinnigt att lämna sin son, två år, i Stockholm med Lennart så sökte hon anställningen. Året var nu 1977 och Siw fick jobbet hon sökte. Hon fick också tag på en enrumslägenhet i närheten av högskolan. Bussen som gick dit slutade gå klockan tio på kvällen så när Siw kom med tåget på söndagskvällarna så fick hon ta en taxi. Familjen bodde kvar i Stockholm en tid och Siw pendlade mellan dem och sin etta i Karlstad. Till sommaren efter ett halvår kom familjen efter. Maken, som jobbade i Stockholm visste att man skulle flytta en avdelning från hans arbetsplats till Karlstad, vilken han hade tänkt söka sig till. Istället sökte han och fick ett annat jobb som gjorde att de kunde flytta efter Siw till Karlstad fortare än beräknat.

Fritidspedagogutbildningen i Karlstad

På högskolan blev hon väl omhändertagen av en kollega. Högskolan såg annorlunda ut än universitetet gör idag. Det var mer kreativt då, berättar Siw. Det fanns salar för keramik, bild och träslöjd. I Karlstad vad Siw med om att bygga upp Fritidspedagogutbildningen från grunden. När hon kom var den första terminen planerad och klar, men resterande terminer byggde Siw upp tillsammans med en utbildningsledare, pedagogiklärare och lärare i bild och

Marie Karlsson: "Jag brukar kalla dom för mina oslipade diamanter" – En fritidspedagogutbildare berättar om 31 år i Huset

form. Siw beskriver utbildningsledaren som trevlig, sympatisk och tillåtande. Han sa aldrig nej när hon eller någon annan kom med förslag eller idéer, berättar hon. Siw fick bygga upp Fritidspedagogutbildningen utifrån sina tidigare erfarenheter från barnstugan i Stockholm och från tidigare arbeten hon haft även innan hon gick sin utbildning. Vid den tiden arbetade man oftast två lärare tillsammans, en pedagogik- och en metodiklärare. Metodikläraren stod för den metodiska kopplingen och yrkeserfarenheten medan pedagogikläraren var den som hade hand om det teoretiska innehållet, de didaktiska frågorna i undervisningen. Från allra första början var det två fritidspedagoger som arbetade i utbildningen, Siw och en manlig kollega. I arbetet hämtade hon mycket inspiration från sin egen utbildning. Fritidspedagogutbildningen tog då in cirka 120 studenter om året, 60 på hösten och 60 på våren. Det kunde vara hälften killar och hälften tjejer. Siw och hennes kollega följde en varsin grupp under hela utbildningen, men kunde gå in och ha vissa moment i varandras grupper.

Vid Högskolan i Karlstad fanns vid den tiden också lärar- och förskollärarytutbildning. Lärarna på de tre utbildningarna delade fikarum, men gick aldrig in i varandras undervisning. Lärarutbildningen hade vi inte ett dugg med att göra, berättar Siw. I enstaka fall kunde det hända att studenter på de olika utbildningarna kunde göra specialarbeten tillsammans. De hade inte heller något samarbete med Förskollärarytutbildningen. Det är två skilda yrken, säger Siw, även om hon upplever att man idag vill få det till att vara samma yrke. Förskollärare och fritidspedagoger arbetar utifrån olika traditioner. Sammanblandningen kanske beror på att det till en början var Förskollärare som undervisade på Fritidspedagogutbildningarna tills utbildade fritidspedagoger kunde ta över.

Vad som däremot fanns i den gamla Fritidspedagogutbildningen var ett samarbete mellan institutioner på högskolan. Siw berättar att hon samarbetade med natur, media och kommunikation och med idrottsinstitutionen. Det var lärarna som samarbetade. Nu finns inget sådant samarbete. Istället är det studenterna som vandrar emellan institutionerna och lärarna sitter kvar. Idag kan man inte ta in en lärare från en annan institution på lärarutbildningen för att det kostar pengar. Siw menar att detta system bland annat får konsekvenser för kompetensen hos lärarna.

Kontakten med studenterna

Som lärare på Fritidspedagogutbildningen i Karlstad hade hon mellan 21 och 24 timmars undervisning i veckan. Man följde en klass hela tiden från början till slut och inte som nu, tio veckor med en klass och sen en ny klass i tio veckor. Fördelen med detta var att man som lärare lärde känna studenterna. Man fick också en tydlig kunskapsstegring i utbildningen i och med att man kunde bygga den andra terminen på innehållet i den första och så vidare. Detta är något Siw saknar med dagens utbildning. Hon berättar att de brukade åka på läger med studenterna när de började utbildningen, för att de skulle lära känna varandra. Vi var ute i bushen helt enkelt, berättar Siw. På lägret delades studenterna in i mindre grupper som ansvarade för olika saker, som till exempel matlagning över öppen eld eller kojbygget. Anledningen att studenterna fick ansvara för lägret var att de skulle tränas i ledarskap. De brukade också paddla kanot och prata om Allemansrätten. De kunde hyra in 15 kanoter och sen ha en kanotuppvisning, berättar Siw.

Siw berättar vidare att man då gjorde fler resor tillsammans med studenterna. Längre fram i utbildningen, i slutet på andra eller i början på tredje terminen, hade man vinterutbildningen. Det innebar att man åkte upp till Idre och var där en vecka för att lära sig åka skidor både på längden och utför. Man lärde sig till och med att bygga hopp i backarna. Allt detta för att man skulle kunna ta med sig barnen på fritids ut i vinter och snö. Dessa aktiviteter leddes också ofta av de studenter som hade erfarenhet och kunskap inom området. Under tredje terminen åkte de ofta på studieresor. Fritidspedagogutbildningen i Danmark var ett populärt resmål eftersom det var den första Fritidspedagogutbildningen i världen. Allt startade där. Siw berättar också att de var till Leningrad, Budapest och Prag. I Prag besökte de bland annat särskolor och idrottsanläggningar. Hon minns att det var mycket intressant.

I slutet av utbildningen hade de avslutning i kyrkan. Man höll tal för studenterna och gav ut bevingade ord till var och en. Man kunde göra det just för att man kände dem, berättar Siw. Det kunde vara ”Johan, det är bättre att spänna en båge och den brister än att aldrig ha spämt den”. Det kunde man säga till Johan som behövde bli lite mer modig. Ett annat kunde vara ”om du möter en stängd dörr så finns det en dörr öppen vid sidan av”. De kontinuerliga kontakterna mellan lärare och studenter skapade en gemenskap. Siw minns en sommar då en student omkom i en olycka. På hösten när alla samlades igen så höll hon en minnesstund för den saknade studenten. Man

Marie Karlsson: "Jag brukar kalla dom för mina oslipade diamanter" – En fritidspedagogutbildare berättar om 31 år i Huset

möter inte bara studenterna som lärare utan som medmänniska, säger Siw, och minns när hon en annan gång tröstade en tjej som ville ta sitt liv. Hur man bemöter andra hänger ihop med vad man har i sin egen ryggsäck.

Att utbilda ledare för skapande verksamhet

Fritidsverksamhet efter skolan ska vara en pedagogisk verksamhet som stimulerar ungarna att lära sig olika saker och utveckla olika färdigheter, säger Siw. Därför är det viktigt att utbilda fritidspedagoger som kan lära och vägleda dem. Hon berättar att de hade skaparveckor under utbildningen då studenterna fick lära sig att bygga och hantera en vävstol, att jobba med skinn och att göra pärmar med hjälp av bokbindarmetod. Siw fick tid för fortbildning och gick två månader på en hantverksutbildning. Där fick hon lära sig snickeri, smide, sömnad, bokbinderi och arbete med rotting. Studenterna fick också prova på att karda och tova ull och spinna. Skapande verksamhet ger barn möjlighet att känna tillfredsställelse, säger Siw. Du lär dig allt genom skapande, säger Siw. Studenterna fick också lära sig att skapa egna instruktionshäften för olika aktiviteter och hantverkstekniker. De gjorde häften om tovning, om spinning och att spela kula och om att hoppa hopprep. De kunde ha utställningar i gamla foajén och till exempel ställa ut alster som skapats i samarbete med andra verksamheter. De hade även teckenspråkskurser på utbildningen. ABF kom till högskolan och höll utbildningar i teckenspråk för studenterna, om de var minst sju deltagare kunde de söka bidrag för detta.

Siw berättar att de använde Studentkårens herrgårdsliknande hus nere vid busstationen i centrala Karlstad för att arrangera en slags festival för skolbarn tillsammans med studenterna som gick sin fjärde termin och då läste drama och gestaltning. De klädde in huset i tyger och skapade olika rum för aktiviteter som skolbarn fick komma och besöka. Det kunde vara spökrum, ett språkrum eller ett rum där man fick prova på att tälja med kniv i tvål.

I slutet av utbildningen skrev studenterna en vetenskaplig rapport. Men det hände också att någon gjorde en film istället. Hon berättar om en student som gjorde en del av sin praktik i Grums på en skola där det fanns två enormt stökiga killar. Studenten kom dock bra överens med de två killarna. Temat för rapporten som studenten skulle skriva var hur naturupplevelser kunde stimulera till att man lärde sig "umgås-tekniken". Studenten organiserade en veckas lägerverksamhet med matlagning och allt tillsammans med de två

killarna. De filmade och studenten genomförde intervjuer med killarna. Filmen och intervjuerna utgjorde sedan underlag för en rapport. Siw berättar att hon ibland inte ser syftet med allt skrivande studenterna måste göra och härleder sin inställning till sin bakgrund i skapande miljöer.

Praktik i olika verksamheter

På Fritidspedagogutbildningen i Karlstad hade studenterna 10 veckors praktik under första terminen. Sen praktiserade alla också inom särskolan, det kallades specialpraktik, i fem veckor under slutet av utbildningen. Ett viktigt inslag i praktiken att studenterna fick uppleva olika typer av arbetsplatser. Siw berättar att hon själv ordnade praktikplatser till studenterna, något som idag sköts av någon annan i Huset. Fördelen med att ordna det själv var bland annat att en student aldrig kom tillbaka till samma ställe två gånger. Det var viktigt att studenterna fick praktisera både på landet och i stadsmiljö, att de fick vara både på ett stökigt och på ett lugnt ställe. I dagens praktikplacering saknas den överblicken, berättar Siw. Det kan till och med hända att en student hamnar på ett ställe som inte har fritidshem.

Förr gjorde man också praktik på behandlingshem, i verksamheter med äldre, i kyrkan, hos polisens fältassistenter och på parklek. Parklek är speciellt för Karlstad, berättar Siw. Det är som en fritidsgård fast med mycket utomhusverksamhet. Den första parkleken i Sverige startades i Karlstad vid Orrholmen och heter Orrleken. Siw minns att hon gjorde studiebesök på Orrleken när hon gick sin utbildning i Västerås. Idag finns det fler parklekar i Karlstad. Förutom Orrholmen finns det parklek i Våxnäs, i Rud och i Kronoparken. Verksamheten drivs av kommunen. Fritidspedagogsyrket var vidare då än det är idag, vilket innebar att man kunde söka jobb på till exempel behandlingshem efter sin examen. På lasarettets lekotek fanns de då kanske fortfarande förskollärare och fritidspedagoger anställda.

Siw berättar att hon reste runt i Värmland och gjorde praktikbesök. Hon satt och pratade med studenter och handledare och fick samtidigt en känsla för de förändringar som skedde ute i skolorna. Man gjorde oftast två besök, berättar Siw. Och var det så att någon blev underkänd på sin praktik så kunde dom ringa högskolan så att det gjordes ytterligare ett besök. Siw åkte mellan Torsby, Åmål och Årjäng och träffade ofta gamla studenter som nu var ute och jobbade.

Förändringar i Fritidspedagogutbildningen och i yrket

Siw ser ett större behov av fritidspedagoger idag än 1968. Många föräldrar har inte tid för sina barn idag och barn behöver möta vuxna. Hon tycker att den tidigare breda Fritidspedagogutbildningen borde återinföras. Tidigare visste man vad studenterna hade läst under sin utbildning, vilket Siw såg som en trygghet. Då kunde man tala om för studenterna vad de hade att vänta sig av utbildningen till fritidspedagog, det kan man inte idag. Universiteten måste själva arbeta för att höja statusen på fritidspedagogyrket, säger Siw. Men det är pengarna som styr, tillägger hon.

Utbildningen till fritidspedagog är idag mer snäv. Man slutade anta "rena" fritidspedagogstudenter och lät alla lärarstudenter läsa första terminen gemensamt för att sedan välja inriktning. Under hösten 2007 gick det cirka tolv studenter och läste till fritidspedagoger vid Karlstad universitet. När det bestämdes att fritidspedagogerna bara skulle få göra praktik i skolans värld, då krympte det hela, berättar Siw. Samtidigt är det färre och färre som vill bli fritidspedagoger. Siw berättar om två studenter som nyligen ändrade inriktning. Detta beror på att yrket har låg status och på att lönen är dålig.

Det är inte ofta namnet fritidspedagog nämns idag, säger Siw. Det kan bero på att många som undervisar på lärarutbildningen inte vet vad en fritidspedagog är. Hon gör en liknelse med barns självuppfattning. Ett barn som aldrig blir nämnd vid namn förlorar sin egen identitet. Hur blir det då med ett yrke som man aldrig nämner vid namn? Borde inte professorer och forskare känna till detta, undrar Siw. De olika benämningarna på olika sorters pedagoger har suddats ut. Man ska säga pedagoger om alla, men skiljer ändå på förskollärare och lärare, berättar Siw, och undrar varför. Eftersom fritidspedagog är ett relativt ungt yrke så är det många som inte vet att det existerar. Då är det lätt att tappa namnet och därmed yrket, säger Siw. Hon drar en liknelse med ett barn som heter Kalle men blir kallad pojke. Hon kan till och med tycka att man förstört yrket fritidspedagog genom att säga att fritidspedagogen bara ska praktisera och arbeta på skolan. Fritidspedagogerna ute i skolorna arbetar under andra villkor än till exempel lärarna, berättar Siw. Det samarbete som ska bedrivas i så kallade lärarlag slutar ofta klockan tre när lärarna går hem för dagen. Fritidspedagoger går in i skolklasser och hjälper lärarna med halva eller hela barngrupper, men lärare går sällan in och arbetar i skolbarnomsorgen. Fritidspedagoger går in och tar klasser för att lärare ska planera. Men vem går

in och tar fritidspedagogernas grupper när fritidspedagogerna ska planera, undrar Siw. Detta system visar att det ena är viktigare än det andra. Som fritidspedagog har man två uppdrag. Dels att, enligt Lpo 94 samverka i skolan och dels verka i eftermiddagsverksamheten. Som det ser ut nu så läggs tonvikten på samverkan i skolan, vilket leder till att eftermiddagsverksamheten blir någon form av barnparkering.

Fritidspedagogfacket har schabblat till det, säger Siw. De har det stora lärarfacket att kämpa med. Men det är samma sak där, de är bakbundna för att vara till lags och kunna platsa. Hon berättar att hon varit i kontakt med fackföreningarna för fritidspedagoger och lärare och frågat varför de inte gör reportage tillsammans. Var och en håller sig till sitt, ungefär som på universitetet. Man får inte trampa in på någon annans revir.

Byråkratin tar död på kreativiteten

Saker och ting förändrades i Huset när högskolan blev universitet för ca 10 år sedan. Det kom in ett nytt tänk, man skulle vara lite mer strikt, berättar Siw. Man införde tioveckorskurser istället för terminer. Allt det gamla bröts upp och nya läroplaner skrevs för dom nya kurserna. Fritidspedagogsutbildningen suddades nästan ut, berättar hon. För ungefär fyra år sedan började Siw också att undervisa på lärarutbildningen.

Hon beskriver Huset som en kunskapens borg som har svårt att bevara en öppen nyfikenhet och en tillåtande atmosfär. Dom styrande är bara öppna för vissa delar och har svårt att ta till sig nytt. Siw berättar att hon ibland kan tycka att universitetet är insnöt och fyrkantigt och ser det som ett uttryck för att hon inte är lärare utan en fritidspedagog som har jobbat praktiskt kreativt med den sociala kompetensen. Man får inte gå utanför ramarna för det tål inte Huset. En gång frågade Siw varför idéerna till studenternas examensarbeten inte kunde utgå ifrån skolors och socialförvaltningens behov och intressen. Om skolorna till exempel hade problem med sabotage så skulle studenter kunna studera detta i sina examensarbeten. Men den idén föll inte i god jord då det var studenternas egna intressen som skulle styra. Det tycker Siw var slöseri med pengar. Studenternas intresseområden skiftar med tiden. Idag är genus på modet att studera. Förut var det mongolism, ADHD eller Aspergers, och vem vet vad det blir sen.

Marie Karlsson: "Jag brukar kalla dom för mina oslipade diamanter" – En fritidspedagogutbildare berättar om 31 år i Huset

En ensidig fokus på något eller snävhet, som Siw beskriver det, finns också bland forskare och professorer. Större öppenhet och bredd skulle vidga tänket och gagna dem själva, tror Siw. Hon efterfrågar samma bredd hos forskare och professorer som hon efterfrågar i Fritidspedagogutbildningen. Hon berättar vidare att hon skrivit till dom som har hand om utbildningsfrågor och påtalat behovet av att bryta den snäva inriktningen mot skolans värld. Fritidspedagogutbildningen behöver öppnas upp igen. Det finns idag så många ungdomar och tonåringar som saknar vuxna. Det finns alltså ett behov av fritidspedagoger i dagens samhälle också utanför skolan. Siw säger att ett universitet borde kunna tänka i lite nya banor. Som det är nu så är man alltför snäv i tänket. Egentligen skulle studenter som läser till lärare följa ett barns hela dag, från morgon till kväll. Från när de kommer till skolan, när de är på fritids eller parkleken. Då får man en bild av barnets liv.

När man började skära ned på personal så behövde metodiklärare, som Siw, inte finnas. Detta har gjort att hon känt sig lite ensam ibland. Idag räcker det inte att ha gått en metodiklärrutbildning för att få arbeta som lärare vid Karlstad universitets lärarutbildning. Idag måste du ha forskat, säger Siw, och ställer sig frågan om det kan vara vettigt att en som kanske aldrig har satt sin fot i en pedagogisk verksamhet utanför universitetet ska gå in och undervisa. Blir verksamheten bättre på det sättet, undrar Siw. Som tur är finns det folk utanför Huset som hon kan bolla med. Hon berättar att hon fortfarande brukar träffa Bettan, som var föreståndare för barnstugan i Stockholm när Siw kom dit. De brukar prata om vilken härlig tid de hade när de arbetade tillsammans där. I det fanns en lust som Siw hade med sig när hon började arbeta som metodiklärare på Fritidspedagogutbildningen vid Karlstad högskola 1977. Allt eftersom systemet har förändrats så har lusten minskat. Nu ska allt förklaras utifrån pedagogerna Piaget och Eriksson, säger hon. Men vad är det som säger att just dom är dom bästa. Tänk om hjärnforskarna har rätt.

Efter 31 år i Huset har Siw varit med om en hel del. Hon berättar att hon varit med om fyra omorganiseringar. Och inte har det blivit bättre. Det som har förändrats sen den sista omorganisationen är att det har blivit fler chefer och att de oftast är män. Alla dessa chefer måste kosta mycket pengar, säger Siw. Förr hade man en utbildningsledare, en institutionsstyrelse och en linjenämnd där man behandlade olika frågor och ärenden. Idag vet man inte vilka som fattar besluten. Det är chefer, på chefer, på chefer. Siw vet vem hennes chef är, men inte vem som sitter över hennes chef. Hennes chef fattar beslut utifrån

den budget som finns, men vem är det som fattar beslut om budgeten, undrar Siw. Byråkratin har tagit död på kreativiteten, berättar hon, och beskriver sig själv som mer kreativ innan hon började arbeta i Huset. Man kanske reflekterar på ett annat sätt nu, men frågan är om man har blivit en bättre människa. Hennes son brukar klaga över att hon alltid ska vara så pedagogisk. Man blir ju yrkesskadad, säger Siw.

Mitt i allting har det dock på senare tid skett lite förändringar. Idag kan man samarbeta över blocken på ett annat sätt än tidigare och Siws förslag om att de behov av kunskap som fanns i samhället skulle få styra studenternas specialarbeten har börjat slå rot. Men nu behövs det mer skapande i Huset, säger Siw. Man borde till exempel göra nåt roligt med korridorerna. Hon minns hur det såg ut i Danmark där hon ofta var på studiebesök med studenter förr. Där var det kreativitet i korridorerna. Vid Karlstad universitet får det inte finnas grejer i korridorerna på grund av brandrisken. När korridoren utanför hennes rum rensades fick hon i alla fall lov att behålla anslagstavlor, vilka hon har skött. Det är viktigt för kreativiteten att man kan läsa skämtartiklar, fakta och annat när man går förbi.

En sista kurs och ett sista gästspel

Den sista valbara kursen Siw planerade helt själv och undervisade i handlade om äldre barns lek, utveckling och rörelse. Den riktade sig mot förskollärare, fritidspedagoger eller lärare och innehöll många praktiska moment. Ibland kunde det vara runt 50 deltagare. Men det var inte många lärarstudenter som gick kursen. Kursen gavs under ett par år och var mycket populär bland studenterna, berättar hon.

På kursen fick studenterna lära sig att se på lek på många sätt. De fick ta reda på vad förskolebarn, mellanstadiebarn och tonåringar leker med. När vuxna sitter hemma och delar på en flaska vin på fredagskvällen tillsammans med vänner, då leker de. Studenterna fick också gå ut i leksaksaffärer och titta på vad som fanns och vilka leksaker som var märkta för pojkar och flickor, det där med genus. Dessa studiebesök fick man göra på sin hemort inför en helg och sedan komma tillbaka och presentera vad man kommit fram till inför varandra. Siw och studenterna gick och lyssnade på när inköpschefen för Brio leksaker berättade om hur man går till väga när man köper in leksaker. Vad man tänker på, om man besöker olika länder och hur det är med säkerhetsbestämmelserna.

Marie Karlsson: "Jag brukar kalla dom för mina oslipade diamanter" – En fritidspedagogutbildare berättar om 31 år i Huset

En del studiebesök och intervjuer gjordes av ett fåtal studenter som sedan rapporterade för hela gruppen när de kom tillbaka. Det kunde handla om importörer av tidningen Pokémon och tillverkarna av tidningen Bamse. Studenterna fick pröva på olika saker som ungdomar brukar göra, som till exempel bowling och biljard. Siw tog först kontakt med ett bowlingförbund och fick själv prova på först. På kursen fick studenterna också prova på paintball, krocket, bågskytte, golf och bergsklättring. De var allihop i Våxnäs och provade klätterväggen som finns där. Det är lättare att inspirera barn och ungdomar att prova olika aktiviteter om man som pedagog själv har provat på dem. Den som arbetar med barn får inte vara för "snäv" i sina fritidsaktiviteter, utan bör ha en öppen inställning. Alla kan prata om saker och ting, men alla kan inte utöva det de pratar om. Det är ungefär som när folk pratar om Fritidspedagogutbildningen utan att själva ha arbetat som fritidspedagoger.

Innan Siw går i pension ska hon ha ett undervisningsmoment om konflikthantering för lärarstudenter som går första terminen på sin utbildning. Hon fotograferar än idag studenterna för att kunna lära sig deras namn. Momentet om konflikthantering handlar om alla sorters konflikter och om att människor ofta är rädda för konflikter. Siw kan ta konflikter i sambandförhållanden som exempel och ge studenterna i uppgift att observera sitt eget agerande i en konfliktsituation. Det är viktigt att de själva får fundera över vad de har i ryggsäcken och inse att ingen bär på samma saker som någon annan. Din värld är inte min värld, säger Siw. Det är ett roligt moment att ha, även om hon bara gör ett gästspel och inte följer studenterna som hon gjorde förr. Det blir en annan slags kontakt mellan lärare och studenter. Hon kommer att sakna mötena med studenter. Hon brukar kalla dem sina oslipade diamanter, berättar hon. Siw ser fram emot sitt liv som pensionär med tillförsikt och förväntan. Nu kan ungdomen få komma hit och ta över, säger hon, och hoppas att det är kreativa själar som vågar vara sig själva och som känner sina svagheter. Att gå i pension efter 31 år på högskolan som senare blev universitetet i Karlstad beskriver Siw som skönt, som att klippa sina bojor. Hon tycker att det är jätteintressant och roligt att möta elever, och kommer att sakna dem och också flera kollegor, men känner också en viss sorg över hur Fritidspedagogutbildningen har degraderats. Det är en epok i Siws liv som är över. Hon har redan börjat rensa bland allt sitt material och beskriver sig själv som en som inte sparar på saker utan hellre låter dem gå. Det är dags att följa de små slingriga vägarna nu och låta dem som är kvar fortsätta följa autostradan, säger hon.

Epilog

Och nu, tillbaka till mina reflektioner kring perspektiv på berättelser som jag inledde i början av texten. Vilket perspektiv på berättelse man än väljer att utgå ifrån så får det konsekvenser. Utifrån det perspektiv på berättelser som socialt situerade handlingar som ligger till grund för det jag skrivit här så finns det ingen berättelse som är mer "sann" i sig själv än någon annan. En livsberättelse ses snarare som en möjlig version av, ett perspektiv på eller en reflektion över en människas liv och erfarenheter. Det kan hjälpa att tänka sig att en livsberättelse här ses som EN berättelse om en människas liv och inte den enda BERÄTTELSEN. Det finns, för mig, något hoppfullt i detta då det öppnar upp för möjligheten att ifrågasätta gamla och kanske berätta nya berättelser om samma händelse. Frågan är om detta förändra själva händelsen på något sätt? Men den diskussionen får vi spara till en annan text. En annan styrka som jag ser i detta perspektiv är att det finns rum för att flera, kanske varandra motsägande, berättelser samexisterar. Men, betyder då detta att man kan berätta vad som helst för vem som helst och att 'anything goes'? Nej, så vill jag inte se på det. Eftersom berättande, som jag ser det, handlar om att skapa mening tillsammans med andra så finns det gränser för vad som kan berättas och hur. Eftersom vi vill något med våra berättelser så gäller det att berätta om saker på ett sätt som kan förstås av andra. På det sättet kan ett gemensamt berättande ses som skapandet av moraliska mötesplatser där händelser och erfarenheter ges betydelser som de berättande kommer överens om eller i alla fall delar en förståelse för.

Antropologen Edward Bruner (2001) har skrivit om hur man kan förstå relationer mellan det levda livet, det upplevda livet och det berättade livet. Han menar att vi som forskare aldrig kan studera vare sig det levda eller det upplevda livet, utan endast det berättade livet. Detta på grund av att den ständiga ström av händelser och intryck som vi människor är en del av endast kan göras begripligt för oss själva och andra i efterhand genom att vi tillskriver dem mening. För mig står det klart att en människas liv aldrig kan omfattas av berättelser och att livet därför alltid är större än de berättelser som berättas om det. Samtidigt är berättelser det kulturella murbruk som binder oss samman, får oss att förstå oss själva, varandra och därmed livet. På samma sätt som berättelserna skapar mening av livet så påverkar livet också berättelserna, vilket jag fick erfara när jag arbetade med att färdigställa denna text.

När jag i början av oktober 2012 ringde upp Siw, för att berätta att jag jobbade med denna text och för att fråga om hon ville läsa igenom den en gång till innan den gick till tryck, svarade hennes make och berättade att hon avlidit under sommaren.

Som alltid när jag har genomfört intervjusamtal med människor så är jag glad och tacksam över att jag fick träffa och samtala med Siw om hennes arbete vid Karlstad högskola och universitet. En av de mest givande delarna i att arbeta med livsberättelser är att man alltid lär sig något nytt. Jag är rätt säker på att ni som läst denna text nu delar den erfarenheten med mig.

Noter

¹ En viktig bakgrund till projektet är de omfattande och återkommande förändringar, reformer och krav som de svenska utbildningarna av lärare och pedagoger har varit och är föremål för allt sedan inträdet i högskolevärlden. Under dessa tre decennier har det bl.a. ägt rum en stor, kvantitativ uppbyggnad av utbildningar på flera olika orter och vid olika lärosäten, utbildningarna har akademiserats som följd av inträdet i högskolan, flera av de differentierade utbildningarna har omvandlats till en integrerad utbildning med olika inriktningar. Just nu är vi på väg tillbaka till ett system med parallella och differentierade utbildningar igen. Ett stort antal utbildare har under sitt yrkesliv deltagit aktivt i uppbyggandet och förändringen av dagens utbildningar under hela denna period, och är idag på väg att gå i pension eller har nyligen pensionerats. Syftet med projektet är att ta tillvara dessa utbildares erfarenheter, lyfta fram deras berättelser om ett liv som utbildare samt använda det som grund för att studera och öka vår förståelse av en rik period i utbildningarnas historia. Andra texter som publicerats inom ramen för projektet är Rhöse Martinsson (2012), Pérez Prieto (2012) och Karlsson och Pérez Prieto (kommande).

Referenser

- Bruner, E. (1986). Experience and Its Expressions. In Turner & Bruner (eds): *The Anthropology of Experience*, (p. 3-30). Urbana: University of Illinois Press.
- Karlsson, M. (2006). Livsberättelseintervjuer som socialt situerade handlingar. I H. Pérez Prieto, (red). *Erfarenhet, berättelser och identitet. Livsberättelsestudier* (s. 71-88). Karlstad University Studies 70.

- Karlsson, M. (2012). ”... och lärarutbildningen hade vi ju inte ett dugg med att göra”. Sociala kategorier och identiteter i livsberättelseforskning. I M. Karlsson & H. Pérez Prieto (red.). *Livsberättelser: mening och identitet i tid och rum* (s. 75-84). Karlstad University Studies 8.
- Karlsson, M. & H. Pérez Prieto (forthcoming). Professional identities in retired teacher educators’ life stories – The global and local contexts of life story interviews. In I. Goodson, et al. *New Directions in Narrative Research*. Sense Publishing.
- Mishler, E. G. (1999). *Storylines: Craftartists’ narratives of identity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Pérez Prieto, H. (2012). Vill man ha det samhälle som är? Den integrerade lärarutbildningens uppgång och fall i en pensionerad lärarutbildares berättelser. I M. Karlsson & H. Pérez Prieto (red.). *Livsberättelser: mening och identitet i tid och rum*, (s. 139-154). Karlstad University Studies 8.
- Rhöse Martinsson, E. (2012). En utbildning i ständig förändring. En lärarutbildares berättelse. I M. Karlsson & H. Pérez Prieto (red.). *Livsberättelser: mening och identitet i tid och rum*, (s. 155-170). Karlstad University Studies 8.

*Marie Karlsson: "Jag brukar kalla dom för mina oslipade diamanter" – En
fritidspedagogutbildare berättar om 31 år i Huset*